

Kristne Friskolers Forbund

TLF 22 82 35 80 E-POST: POST@KFF.NO. STORGATA 10 B, 0155 OSLO

Oslo, 12. juni 2017

Hørings svar fra Kristne Friskolers Forbund på forslag til ny generell del av læreplanverket for grunnopplæringen

Vi viser til høringsbrev fra Kunnskapsdepartementet datert 13.03.2017 med vedlagt høringsutkast «Overordnet del – verdier og prinsipper» og benytter anledningen til å gi våre innspill til høringen nedenfor.

Innledning

Kristne Friskolers Forbund (KFF) er en medlemsorganisasjon for ca 110 kristne grunn- og videregående skoler. Alle disse bruker læreplanverket Kunnskapsløftet/LK06, generell del, mange har et tillegg som synliggjør skolens kristne basis. Det er derfor viktig for våre skoler og deres elever at den generelle delen er best mulig, selv om det fortsatt vil være aktuelt for dem å ha et tillegg som synliggjør livssynsprofilen.

Som skoleorganisasjon er KFF opptatt av at alle elever i Norge får en god skolegang. Selv om vi organiserer friskoler, ønsker vi at læreplanen som ligger til grunn for skolegangen til de fleste barn og unge i Norge skal være så god som mulig, både for dem og for det samfunnet de er en del av. Våre kommentarer bygger derfor på at den foreslåtte planen skal gjelde for hele skoleverket, ev. med tillegg for de forskjellige grupper friskoler.

Forordet

I fjerde avsnitt står det hvem som er hovedmålgruppen for planen. *Vi savner elever og foreldre der.* Foreldrene - som det er vist til med "heimen" i formålet til opplæringsloven og "foreldre og elever" i formålet til friskoleloven - er de som har hovedansvaret for sine barns oppdragelse og undervisning. Planen bør utformes slik at de enkelt og tydelig kan forstå og vurdere hva skolen bygger på og formidler. Det er også viktig at elevene vet hva som er grunnlaget for den undervisning og oppdragelse de får, slik at de etter hvert kan vurdere praksis i forhold til hva læreplanverket sier skolen skal gi dem.

Formålet med opplæringen

Vi er glad for at Stortinget har understreket at opplæringslovens formålsparagraf skal tydeliggjøres i planens overordnede del og videre inn i fagene. Mange av momentene finner vi også i formålsparagrafen i friskoleloven, og vi foreslår at denne tas inn i planen for å tydeliggjøre at friskolene ut fra sine forskjellige grunnlag skal bygge på og formidle mange av de samme grunnleggende verdiene som den offentlige skolen.

Det er imidlertid vanskelig å sammenholde formålsparagrafen med den overordnede delen av læreplanen fordi de har forskjellig struktur, og bare noen av formålsparagrafens ledd er gjengitt i overskriftene. Det ville vært enklere for både skoleeiere, skoleledelse, lærere, foreldre og elever dersom den overordnede delen hadde fulgt strukturen i formålsparagrafen og sagt noe om hvordan hvert ledd skal utmyntes i skolen, ikke minst i arbeidet med lokale læreplaner og årsplaner. Det ville også ha vært mer i tråd med Stortingets bestilling. Vi har sett NLA Høgskolens forslag til nytt kapittel om skolens formål og vil støtte det. Det er formålsparagrafen som skal gi retning til alt som skjer i skolen.

Generelt

Generelt vil vi si at forslaget inneholder mange gode momenter. I uttalelsen vår her vil vi legge vekt på de aspektene vi mener kan bli bedre, uten å bruke tid på alt vi mener er bra. Det er vanskelig å se hva slags prinsipp som har ligget til grunn for utvalget av punkter og hvordan de er relatert til formålsparagrafen. En tydeligere formålsbasert struktur ville gjort planen mer brukervennlig. Vi vil likevel i det følgende kommentere og foreslå ut fra den foreliggende strukturen.

En side ved planen som vi vil utfordre er det vi ser som en tendens til å gi et bilde av skolen og elevene der evnen til refleksjon skal løse de fleste problemer både for individ og samfunn. All erfaring viser at menneskene ikke alltid gjør det de vet er godt og rett, derfor er vanedannelse og holdningsdannelse viktig i skolen, ut fra skolens grunnleggende verdier. Skolen må også gi elevene et realistisk bilde av verden, der egoisme og ondskap ikke overvinnes med refleksjon men kan bekjempes ut fra felles verdier basert i den enkeltes livssyn.

Ikke alle elever har samme evne til refleksjon, hvis alle menneskers likeverd skal bli noe mer enn en påstand må det tydeliggjøres at mennesker kan ha et godt liv og være til glede for andre uansett refleksjonsevne.

1. Opplæringens verdigrunnlag

Elevene skal tilegne seg verdier som gir retning for deres livsutfoldelse, står det. Vi er enige i det. Men disse verdiene bygger på noe. I Norge har vi en kristen og humanistisk tradisjon og en majoritetskultur som fremdeles er preget av denne, samtidig finnes mange av de samme verdiene i andre religioner og livssyn. Hvis verdiene skal bli forpliktende for elevene og en del av deres identitet, må de knyttes til elevenes livssyn.

Nestekjærlighet er en av verdiene i formålsparagrafen. Denne står i motsetning til egoisme og selvsentretthet, som er utbredt i samfunnet og ikke minst fremmes gjennom mediene. Det er viktig at nestekjærlighet ikke bare blir et honnørord, men en holdning som gjennomsyrrer skolen og hjelper elevene til å se at skolegang og utdanning er noe de kan bruke til gagn og glede for sin neste, både på individplan og i samfunnet generelt. Vi foreslår derfor at setningen i andre avsnitt blir slik:

Gjennom opplæringen skal elevene tilegne seg verdier som er forankret i deres livssyn og gir retning for deres livsutfoldelse. De skal forberedes til å bli ansvarlige og handlekraftige samfunnsborgere med fokus på hva som er godt for deres medmennesker på både individ- og samfunnsnivå.

Samfunnet har et ansvar for at alle barn får opplæring slik at de ut fra sine evner kan delta i samfunnslivet. Men foreldrene har det primære ansvar for sine barns oppdragelse og undervisning. All skolegang skal derfor være et samarbeid mellom hjem og skole, der skolen skal hjelpe foreldrene. Dette står i formålsparagrafen, men bør også tydeliggjøres i læreplanen, f.eks. slik:

Lærere må derfor, i samarbeid med foreldre/foresatte, anvende sitt profesjonelle skjønn slik at verdier som ivaretar den enkelte, og verdier som ivaretar fellesskapet, balanseres.

1.1 Menneskeverdet

At menneskeverdet er forankret i skolens formålsparagraf er en uheldig formulering. Forankringen må finnes på et mer solidt sted. Det er neppe heller slik at menneskeverdet bygger på tanker om solidaritet. Menneskeverdets ukrenkelighet har vært diskutert i medier i det siste, og det er tydelig at når vår kristne tradisjons forankring av menneskeverdet i at vi alle er skapt av Gud, forvitrer, er det vanskelig å finne en forankring som er holdbar og som faktisk gir alle mennesker, uavhengig av funksjonsnivå, det samme verd. Vi foreslår:

Menneskeverdets ukrenkelighet er forankret utenfor mennesket selv, er en del av den kristne og humanistiske arven skolen skal videreføre og er grunnlag for at alle elever skal behandles med samme respekt. Menneskeverdet bygger på alle menneskers iboende verdi og er knyttet til likeverd, solidaritet og de bånd som gjør oss avhengige av hverandre.

At "enkeltmennesket er også sårbart og feilbarlig" er viktige momenter å ha med. Her er det mulig å ta inn noe om å leve i en ufullkommen verden. Vi foreslår:

Men enkeltmennesket er også sårbart, og tilgivelse og nestekjærlighet er nødvendig for at det skal få vokse og utvikle seg. Skolen skal vise elevene at deres verdi er uavhengig av om de lykkes eller ikke. Menneskene er også feilbarlige og ledes ikke alltid av gode motiver. Skolen skal hjelpe elevene til å leve og finne mening i en komplisert verden og til å skjelve mellom det vonde og det gode.

Den siste setningen i dette første avsnittet i 1.1 mener vi bør forenkles for å unngå noe av overvekten på refleksjon og heller få inn at skolen faktisk skal gi elevene gode vaner og holdninger, slik:

På samme vis skal elevene lære å bidra til å ivareta andre menneskers verd og hindre at menneskeverdet krenkes.

1.2 Kultur, identitet og mangfold

I andre avsnitt står det om kulturelt og livssynsmessig mangfold, et par linjer lenger nede står det om krav til lærernes flerkulturelle kompetanse. Lærerne vil i like stor grad trenge livssynskompetanse. Kultur og livssyn/tro vil alltid henge sammen, men det er ingen en-til-en sammenheng. En etnisk/kulturell vietnameser kan være buddhist eller kristen, en etnisk/kulturell nordmann kan være muslim.

I samme avsnitt understrekes det at skolen skal støtte elevenes identitetsutvikling. Vi vil igjen framholde at tro/livssyn er en stor og grunnleggende del av menneskers identitet, enten de er kristne, muslimer, ateister eller bygger livet sitt på at ingenting eksisterer utenom det vitenskapen kan bevise. De fleste religioner og også andre livssyn vil hevde at det de tror om de grunnleggende spørsmålene i livet er Sannhet. Det er en utfordring for skolen å ikke formidle relativisme som Sannhet i møte med denne situasjonen. Dersom skolen ikke hjelper elevene til å sammenholde egen livssynsbakgrunn og storsamfunnets verdier, svikter den sin rolle, også i forhold til god integrering.

Vi vil også her understreke viktigheten av at elevene får et perspektiv der det de lærer kan være til glede og hjelp for andre. Vi foreslår følgende:

Dette stiller store krav til skolen og lærernes flerkulturelle og livssynsmessige kompetanse. Skolen skal støtte elevenes utvikling av egen identitet, knyttet til eget livssyn og egen kultur, uten å relativisere Sannhetsbegrepet. Skolen skal også legge til rette for at alle kan oppleve at de hører hjemme der og i samfunnet og har noe å bidra med, til beste for fellesskapet.

1.3 Kritisk tenkning og etisk bevissthet

Vi foreslår at andre og tredje avsnitt bytter plass, slik at de to avsnittene som primært handler om vitenskap kommer etter hverandre. Det er viktig at det blir tydelig at det er forskjell på vitenskap og etikk når det gjelder kritisk tenkning og spørsmålet om sannhet. Vitenskap bygger på erfaring, og hva som er sant vil forandres etter hvert som vitenskapen undersøker mer. Nyere kunnskapsteori viser oss også at forskeres livssyn innvirker på deres forskning og dens resultater, slik at den kunnskap vi får aldri vil være helt objektiv.

I etikk er det også behov for kritisk tenkning og å applisere normer og verdier inn i nye situasjoner, men for mange elever vil etikken være knyttet til deres tro/livssyn og ha et utgangspunkt som oppfattes som Sannhet. Dette gjelder primært alle med et religiøst livssyn, men også andre vil ha et utgangspunkt som ligger fast.

Også her opplever vi at det er den etiske refleksjonen som er i fokus. Den er viktig, men den er ikke alt. Mennesker kan være/bli gode medmennesker uten evner til dyptgående refleksjon. Og tatt i betraktning at dette er en læreplan for elever fra seks år, finner vi det merkelig at det ikke er vekt på oppdragelse, på dannelsen av gode vaner og holdninger. Holdninger starter med vaner, lenge før barn er i stand til abstrakt refleksjon. Vi foreslår:

... tenke kritisk om hvordan slike normer utvikles. De skal også lære at vitenskapens svar alltid er foreløpige, at de er farget av forskernes livssyn, og at vitenskapen ikke kan gi svar og vise oss Sannheten når det gjelder mange av de grunnleggende spørsmålene i livet, f.eks. om Gud og om meningen med livet.

Etisk bevissthet er nødvendig for å være et reflektert og selvstendig menneske i samfunnet og en forutsetning for å ivareta og videreutvikle demokratiet. Skolen skal bidra til å gi elevene gode vaner og holdninger ut fra verdiene i formålsparagrafen og elevenes eget livssyn. Etter hvert som elevene blir eldre, skal skolen bidra til at elevene blir fortrolige med etiske problemstillinger og utvikler evnen til å gjøre etiske vurderinger.

1.4 Skaperglede, engasjement og utforskertrang

Vi savner her noe om skaperglede for gledens egen skyld, ikke bare fordi den er nyttig i læringssammenheng. Forslag:

... sine egne skapende krefter gjennom sansning og tenkning, i fellesskap og på selvstendig vis. Skaperglede er verdifullt i seg selv, det er viktig at elevene får bruke sine evner til noe som gir glede, uten at det hele tiden skal brukes til noe. Men elevenes evner er også betydningsfulle bidrag til elevenes læring, ...

I tillegg ønsker vi et neste-perspektiv, at engasjement og nysgjerrighet kan brukes til det beste for andre, f.eks. på slutten av andre avsnitt:

... finne svar på spørsmål og løse problemer, til beste for sine medmennesker.

1.5 Respekt for naturen og miljøbevissthet

Begynnelsen bør være:

Mennesket er også en del av naturen.

1.6 Demokrati og medvirkning

Hele dette avsnittet bør gjennomsyres av at hvis demokratiet skal være et godt sted å leve, må det bygge på nestekjærlighet og solidaritet, altså at borgerne er opptatt av å skape og ta vare på et samfunn som er godt for de svakeste, der det f.eks. blir vedtatt restriktive lover som noen kan klare seg uten men som er en hjelp til et bedre liv for andre. Dette kan gjøres på flere måter, f.eks. ved følgende tillegg på slutten av første avsnitt:

Et kjennetegn på et godt demokratisk samfunn er at det tar vare på de svakeste i samfunnet. Skolen skal derfor legge vekt på empati, nestekjærlighet og solidaritet som grunnlag i arbeidet med å skape og ta vare på demokratiet.

Det tredje avsnittet her er et naturlig sted å nevne formålsparagrafens verdi *åndsfrihet*. Åndsfrihet understreker at respekt for mindretall ikke bare er viktig for mindretallene, men for flertallet og for hele samfunnet. Mindretall er ikke noe samfunnet må tåle, men de er viktige for å holde levende samtalen om hva som er rett og godt i samfunnet og hindrer ensretting og autoritære lover. Skolen må lære elevene at mindretallsrettigheter primært er viktige når mindretallene mener/tror noe som resten av samfunnet synes er irrelevant i dagens samfunn.

Forslag:

Vern av mindretallet og åndsfrihet er et avgjørende prinsipp i en demokratisk rettsstat ...

Dessuten vil vi foreslå å ta bort "Alle" i setningen "Alle deltakere i skolefelleskapet må utvikle bevissthet om både minoritets- og majoritetsperspektiver ...", fordi "alle" ikke kan dette. Skriv "Deltakerne" i stedet.

Vi vil også foreslå å ta med *åndsfrihet* i oppramsingen av verdier i det siste avsnittet i 1.6:
... grunnleggende demokratiske verdier som likeverd, likestilling, åndsfrihet, gjensidig respekt, toleranse, ...

2. Prinsipper for læring og utvikling

Også her mener vi at formuleringene blir litt for bastante og legger listen urealistisk høyt. Det brukes formuleringer som "skal sikre at ... reflekterer over", "temaer ... krever at elevene ...". I stedet kan det f.eks. stå "Målet er at elevene skal ...", "temaer ... skal hjelpe elevene til å ...".

2.1 Danning og helhetlig kompetanse

Også her kan utover-perspektivet styrkes, f.eks. slik:

... skal gi elevene mulighet til å forstå seg selv og verden og gjøre verden til et bedre sted å leve.

Og slik, i siste avsnitt:

... behovene endrer seg. Samfunnet vil alltid ha behov for mennesker som, uavhengig av deres faglige kvalifikasjoner, er til å stole på og er opptatt av å gjøre livet godt for andre. Opplæringen må legge

2.2 Sosial læring og utvikling

Siste avsnitt: "sosialt akseptable måter" er en utrygg målestokk, og ikke en som bør brukes av en skole med en formålsparagraf med bestemte verdier. Hva som er sosialt akseptabelt kan variere i samfunnet, og hvordan vil skolen forklare en elev at det som er akseptabelt hjemme hos deg er ikke akseptabelt? Bruk heller nestekjærligheten som målestokk, vi foreslår:

må elevene lære å kommunisere og delta på måter som tar hensyn til andre.

2.3 Kompetanse i fagene

I fjerde avsnitt står det om utvikling av kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Så kommer det utfyllende om kunnskaper og ferdigheter, men holdningene ser ut til å være glemt – også i definisjonen av kompetanse lenger nede. Som før sagt, mener vi at tenkning/refleksjon er så fokusert i planen at utvikling av holdninger, i forståelsen handlingsdisposisjoner, nærmest er fraværende. Skolen kan ikke vente med å lære elevene hvordan de faktisk skal oppføre seg og hva som er godt og rett til de er i stand til teoretiske refleksjoner rundt det. Også i fagene er holdninger viktige – både holdning til faget og de holdninger som formidles gjennom faget (litteraturen i norskfaget, synet på kroppen i kroppsøvfaget osv.)

Vi foreslår følgende tillegg på slutten av fjerde avsnitt:

Holdninger er handlingsmønstre knyttet til verdier. Skolen skal fremme respekt for fagenes egenart og ønske om å bruke kunnskap og ferdigheter til glede og nytte for andre mennesker og for samfunnet generelt.

2.6.1 Folkehelse og livsmestring

Når vi leser det som står under denne overskriften, stusser vi på bruken av begrepet "folkehelse". Ut fra det som står der, ser temaet ut til å være elevens/individets helse og livsutfordringer.

Innledningen bør omformuleres, det er ikke alle som kan "gjøre ansvarlige livsvalg som bidrar til ...". Det er heller ikke alle elever som opplever at de mestrer hverdagen eller at de har forutsetninger for å gjøre det i den familie- og skolesituasjonen de befinner seg. Forslag til omformulering av første avsnitt:

Å gjøre ansvarlige livsvalg bidrar til livskvalitet og en god fremtid. Temaet helse og livsmestring skal bidra til at elevene utvikler kompetanse som fremmer deres helse og gjør dem i stand til å håndtere ulike utfordringer i livet. Elevene skal få hjelp til å mestre hverdagen og lære hvor de kan få hjelp og støtte når livet er vanskelig. Skolen skal formidle at alle kan bety noe for andre, selv når de ikke strever med å mestre livet.

I opprømsingen av områder med utfordringer savner vi tro/livssyn, som er et område som mange unge strever med.

Elevene skal lære å sett grenser, står det i siste avsnitt. Da trenger de noen normer for hvor grensene skal gå, ikke minst i etiske spørsmål. Vi må hjelpe dem å knytte dette til deres livssyn og kultur, og også å vurdere det i forhold til andre normer. Vi foreslår:

For å få til dette er det nødvendig at skolen skaper et miljø som er preget av toleranse og åpenhet og der elevene får hjelp til å vurdere sine handlingsmønstre og sine grenser både ut fra eget livssyn og egen kultur og ut fra andre normer.

2.6.2 Demokrati og medborgerskap

I andre avsnitt bør det stå livssynsmessige i stedet for religiøse, det tydeliggjør at også mennesker med et sekulært livssyn er med på å øke mangfoldet og skape motsetninger og spenninger.

3.1 Tilrettelegging for den enkelte elev

Siste avsnitt handler om skolens ansvar for samarbeidet med hjemmet. Her bør det samtidig understrekes at det er foreldrenes rett, plikt og ansvar å sørge for at barna deres får en oppdragelse og undervisning i tråd med foreldrenes overbevisning. Vi foreslår følgende:

Samarbeidet mellom skole og hjem skal styrke den enkelte elevs læring og utvikling, og skolen har det overordnede ansvaret for å ta initiativet til og tilrettelegge for samarbeid. Foreldre og foresatte har det overordnede ansvar for barnas og de unges oppdragelse og undervisning, er deres primære omsorgspersoner og har viktig kunnskap som skolen kan bruke for å støtte elevens dannelsesprosess.

3.3 Profesjonsfellesskap og skoleutvikling

En lærer er en rollemodell, sies det. Det er viktig. Det som står videre i avsnittet berører imidlertid bare en liten del av hva rollemodell innebærer. Lærerne vil i alt de er og gjør framstå som et levende forbilde på hvordan man skal tenke og oppføre seg. Lærernes verdier vil bli formidlet, deres prioriteringer i smått og stort vil bli lagt merke til. Pedagogen Klaus Mollenhauer sier det slik:

I den grad vi lever sammen med barn, må vi – noe annet er umulig – leve vårt liv sammen med dem. Vi kan ikke utslette oss selv som samfunnsmennesker, vi kan ikke innta en død eller nøytral stilling. Det er riktig nok en trivialisering, men er samtidig det primære og mest alvorlige pedagogiske saksforhold. Oppdragelse er fremfor alt overlevering, meddelelse av det som er viktig for oss selv. Det kan ikke tenkes noen pedagogisk handling hvor den voksne ikke meddeler noe om seg selv og sin livsform, med vilje eller uvilkårlig (Mollenhauer 1996).

Noe av dette saksforholdet mener vi bør reflekteres i 3.3. F.eks. slik:

En lærer er en rollemodell. Det innebærer at de i alt de er og gjør formidler noe til elevene om hva som er godt, hva som er viktig, hvordan vi skal se på og behandle andre mennesker mm. Skolens formålsparagraf er grunnlaget for det lærerne skal formidle, å være profesjonell betyr bl.a. å leve slik at det er disse verdiene som formidles gjennom lærerens liv. Profesjonsfellesskapet på skolen må legge til rette for refleksjon rundt dette temaet, inkludert hvordan vi samtaler med elever når de spør om forskjeller mellom det skolen står for, det de opplever at lærerne formidler og det de selv eller samfunnet generelt mener er godt og rett.

Læreren skal skape trygghet og

I samme avsnitt ville vi ha byttet ut "dårlige valg" med f.eks. "valg med negative konsekvenser".

I nest siste avsnitt står det at god skoleledelse forutsetter faglig legitimitet. Vi går ut fra at det her menes skoleledelsesfaglig - en legitimitet som primært opparbeides gjennom lærernes erfaring og ikke nødvendigvis kommer med ledelsesutdannelse. Det som er vel så viktig for en skoleleder er personlig integritet, et helt nødvendig grunnlag for å bygge tillit. Vi foreslår følgende:

God skoleledelse forutsetter personlig integritet og ledelsesfaglig legitimitet, og god ledelse prioriterer utvikling av samarbeid og relasjoner for å bygge tillit i organisasjonen.

Kristne Friskolers Forbund

Jan Erik Sundby, Gen.sekr.